

Revista Revistelor

Convorbiri Literare. (Februarie). „Prefața” ce va pune d. Dui-liu Zamfirescu la un volum al său ce va eși în editura *Bibliotecii pentru toți*. D. Dui-liu Zamfirescu, găsește prilejul, în această prefață literară, să declare că „țărani învirtsesc carul cu patru boi prin curte, și cer pământ”. Dacă e vorba să amestecăm economia politică în literatură: apoi vom trimite și noi pe celitorii „prefeții” la cronicile noastre interne. D. D. Zamfirescu vorbește prea des de „frumosul” în artă. Eu să fiu novelist sau romancier, n’ăși atinge niciodată această chestie, dacă nu m’ar chema Balzac ori Maupassant. E imprudent,—deși *Viața la țară* e aproape o operă de valoare.—O poezie de d. Cerna, care, dacă dovedește senzibilitate și gust, e tot atât de departe de Eminescu, ca acesta din urmă de Shakespeare. Cei care voesc să descopere geniile încă din fașă, pentru că d. Maiorescu a descoperit pe Eminescu, uită că d. Maiorescu, abia după Venere și Madonă; a pus, timid, pe Eminescu departe după Alexandri,—ceea ce scade, nu-i vorbă, și meritul de prooroc al d-lui Maiorescu.—Reproducerea unui neînsemnat raport al d-lui Maiorescu despre o carte de pedagogie. În notă se susține că limba scriitorilor Ardeleni grație d-lui Maiorescu s’a îndreptat. Dar vremea? Progresul fatal al tuturor lucrurilor?—*In frig* (după Heine) de O. Carp.—*Mama*, drama d-lui Micles-

cu, care încă nu s’a isprăvit. Despre revista „Propășirea” care „va urma.”—Un articol al d-lui S. Pușcariu împotriva d-lui Philipide (vezi No. 2, II, al „V.R.”)—O dare de saună, de d. I. Bogdan, despre cunoscuta carte a d-lui Radu Roselli.—„Muzeul nostru național” de d. Tzigara-Samurcaș: nevoia de a se clădi un Muzeu construit anume pentru menirea sa,—în stil românesc. D. Tzigara-Samurcaș da și planul acestui muzeu; combate pe d. dr. Istrati, care ar fi voit să destineze acestui scop clădirile rămase dela expoziție.

Sămănătorul (Februarie și Martie). Versuri de Anghel, Slavici, Z. Birsan, Vilsan, Natalia Iosif, Ion Drăgănescu, G. Roșca, Ecaterina Pitiș, etc. D. St. O. Iosif ne dă o frumoasă traducere din Longfellow („Excelsior!”), „Dojana” și o „Rugăciune” pentru izbăvirea durerilor prin care trecem.—Nuvelo de N. Dunăreanu, M. Sadoveanu etc. Acesta din urmă a scris „Inecatul”, și fiindcă și d. Gîrleanu a binevoit să-și mai îmbogățească bagajul literar încă cu o perlă, intitulată „Ionecalul”,—d. Dragomirescu s’a și pus să cîntărească „relieful” celor doi scriitori, declarînd, bine înțeles, că prozatorul său, d. Gîrleanu, e mai dihai de cit—vai!—necolaboratorul său.—Aceasta e singura notă veselă ce ne-a mai discretit frunțile, în vremurile acesten grozave —Cronică de d. Scurtu.

„Cronica veselă” de d. Doinaru,—remarcăm bucata plină de vervă: „Ce e cu poetul Nanu?”.

Lucafărul (Martie). Versuri de Z. Birsan, Maria Cunțan, Goga, etc. Aceasta din urmă are o frumoasă poezie, „Ion Crișmarul” și o alta după Petöfi: „Eu văd în vis”... „Eu văd în vis zile de sînge, ce temelia lumii sapă, ce ntrupă mîndră lume nouă și rostul celor vechi îngroapă” începe această poezie.—Urmarea bine scriselor „Amintiri” ale d-lui Ciura și „Fintina Hazului” de Sadoveanu, în care cel mai mare poet al naturii noastre ne dă o pagină ce nu se poate uita! Și „e altă vară'n aer”, altă frumusețe, încît crima dela sfîrșit vine ca un coșmar după un vis frumos...—„Coloseul” cu ilustrații de d. Murnu.—„Din Istoria școlilor noastre” de I. Lupaș, o pagină de istorie instructivă și plină de învățămînt pentru prezent.—„Scrisori din București” de d. Bogdan-Duică.—O rușinoasă recidivă a d-lui Rîmniceanu.—Cronici etc.

D. Goga, în „O deosebire” precizează, încă odată, rolul ce trebuie să-l aibă intelectualii, și deci și preoții, din Ardeal în faza prin care trece acum poporul Român.—Bagind bine de samă, și aci, în România liberă, intelectualii nu pot să aibă alt rol, dacă voesc să aibă un rol folositor și nobil. Poate că în No. viitor vom reproduce o bună parte din acest articol.

Revista politică și literară. (Februar 1907). În primul articol, d. dr. Cassiu Maniu arată cîteva confuziuni dialectice în înțelegerea politicii naționale, cum sînt, de pildă, în Ardeal: confuziunea voită pe care a făcut-o guvernul unguresc (în legea naționalităților) între cuvintele „națune” și „naționalitate”, cum și confuziunea pe care o fac dușmanii Romînilor, cînd dau celor din Ardeal denumirea de „volksstamm”; pentru România, autorul dă ca exemplu de

confuzie în înțelegerea politicii naționale faptul că „starea dezolată materială a milioane de țărani nu deșteaptă în cei mai mulți politicieni—compătimire”.—Primul redactor al revistei, d. Aurel Ciato, în articolul „Postulatele ideii de naționalitate” arată însemnătatea autonomiei naționale și teritoriale pentru un popor; în „Cronica politică” se ocupă cu activitatea parlamentară a Romînilor din Ungaria, și în „Probleme” continuă studiul său asupra emigrării Romînilor în America.—Ca parte literară revista conține: o nvelă draguță de d. Agrîliceanu, o „Iubă schiță” de d. Em. Gîrleanu și poezii de d. A. Ciato, Ilie Marin, Enea P. Bota. Mai găsim un articol, **O erupțiune vulcanică** de d. dr. V. Mereuțiu, o dare de samă despre **Balul studenților** din Blaj de d. Al. Ciura, și o „cronica literară” cu diferite dări de samă asupra unor cărți apărute în timpul din urmă.

Juiniuca Literară (Suceava, Mart.). D. Dimitrie Dan transcrie un interesant document dela Stefan cel Mare din tîrgul Baia, însoțindu-l de noțițele explicatoare necesare.—„*In atelierul unui artist*” este descrierea unei vizite pe care d. Ion Gramadă a făcut-o sculptorului-pictor bucovinean *Archip Roșca*.—D. V. Greciuc începe un studiu asupra limbilor clasice în gimnaziu.—Cu prilejul unor cărți pentru popor („*Filip Roteanu*” și „*Amor de patrie*” ale d-lui Silvestru Danilescu), d. George Toțan constată cu durere cil de puțin s'a făcut la Romîni în direcția culturală pentru popor, față cu alte neamuri.—Partea beletristică e reprezentată prin o schiță de d. Liviu Marian și prin poezii originale ori traduse de d-nii V. Huțan, Taniu, Ion Stresînă, G. Rotică, V. Loichită, Iorgu G. Toma și I. Broșu.

Floarea Darurilor (No. 5 și 6), folositeare prin traduceri din scriitori

foarte buni, traduceri unele mai bune altele mai rele,—folositoare prin articolele istorice ale d-lui Iorga și prin notițele sale despre unii scriitori. Și e folositoare și desgroparea vechilor scriitori.

Convorbiri (Martie). Omul care se laudă pe deoparte că, el reprezintă junimismul literar vechiu, dar pe de alta că ideile sînt ale „sale“ și nu ale altora, n'are să priceapă niciodată, acumina lucrul este sigur, că... dar n'are să priceapă mai multe lucruri, și trebuie să i le servim în ordine. Așa dar n'are să priceapă: 1) Că *Iliada* este o epopee populară, care, prin *desfășurare*, nu respectă și nu i se cere să respecte—ci din contra!—adevărul istoric. 2) Că meritul, din acest punct de vedere, al unei epopei e de a reda viața contemporană autorilor: în *Iliada* vedem viața de pe cînd s'a alcătuit epopeea. 3) Că dacă pe vremea lui Homer ar fi existat știința istorică și s'ar fi știut ce a fost în adevăr, și dacă Homer ar fi pretins că zugrăvește (ca Flaubert în *Salambo*) adevărul,—atunci *Iliada* ar fi apărut „cetiilorului“ o operă *hibridă*. 4) Că azi într'o năvălire ori roman, autorul trebuie—și i-o cerem eu tare—să imiteze realitatea, deci și realitatea de altădată, istorică,—și ca atunci cînd n'o respectează, sîntem nemulțumiți. 5) Ca, dacă se poate reconstitui exteriorul, dela casă și haină pînă la obiceiuri, *sufletul* nu se poate reconstitui. 6) Ca la noi lucrul e greu de tot; lipsa de opere beletristice din veacurile trecute, de memorii, de scrieri de pe-atunci te oprește să gîcești psihologia acelor oameni. 7) Ca atunci ești nevoit să zugrăvești țărani din județul Suceava, *de azi*, și să-i pui în mediul (dacă-l poți și pe acesta măcar reconstitui!) dela 1500, adică să faci o operă *hibridă*! 8) Că în asemenea caz, eu care cunosc pe țărani din Suceava, îl văd pe *acestu*

de azi, pus în alt mediu, pe cînd eu știu că țărani de-atunci *trebuie* să fi fost altfel! 9) Că, dacă autorul se *fereste* de a zugrăvi pe *singurul* țărani ce l'a văzut, pe cel de azi,—atunci începe să ne zugrăvească pe țărani din propria-i fantazie, *ca să* corespundă cu mediul dela 1500 și atunci face o operă *falșă*! 10) Că aceste idei „nu sînt ale mele“, ci ale tuturor,—vezi Taine despre Racine, deși se contradic, până la un punct, cînd vorbește de Shakespeare; Brunetiére despre Balzac, etc. 11) Că în ceea ce spunem nu se ascunde o concepție morală, ci una curat estetică, etc. etc.

Arhiva (Februar 1907).—Cuprinde trei articole începute sau în continuare, în care d-nii T. T. Burada se ocupă de *Colindele din Moldova*, A. D. Atanasie de *Colecția Costachi Negri* din Pinacoteca Iașilor și A. D. Xenopol de *Congresul sociologic din Londra*, pentru a ne împărtăși activitatea sa în sinul acelei adunări. Găsim apoi o cuvîntare ținută la o festivitate școlară din 1899 de d. dr. Hurmuzescu, care se rostește în contra *examenelor de promovare*. Acestea, după cum se știe, au fost suprimate încă de acum patru ani, totuși direcțiunea revistei înserează opera d-lui Hurmuzescu pentru a arăta cum autorul prevăzuse „încotro merge îndreptarea minților“, etc. —Partea cea mai însemnată a fasciculei o ocupă, cu a sa *Situation économique de la Roumanie*, d. A. Serph, care, după ce a exercitat „delicată, frumoasă și umăcitară funcțiune de judecător de pace în insulele Mărchize (Oceania),“ este acum profesor de franțuzește la Caracal. Deși trăește numai de cîteva luni în mijlocul nostru, d. Serph scrie acest articol pentru că ține să ne putem folosi de bogata sa experiență, cîștigată „în cele cinci părți ale globului terestru, unde a stat sau pe unde a trecut... După ce ne a trage atenția că în România și omul și

pământul sînt în primejdie, amănunțeste ucele diferite primejdii și ne pune la îndămină și leacurile, consiliind împădurirea țării, înlocuirea țuicii cu vin, stîlpirea păsărilor vătămătoare agriculturii, înființarea sindicatelor agricole, hrănirea țaranului cu pine de grlu, carne de berbec, mai ales cu carloși și vin... Ne asigură în fine că tot ce a scris și va mai scrie încă (vai!) despre România, precede mai ales din „*mon' vif et humanitaire desir d'assurer définitivement et fermement l'avenir de cette riche contrée*”... Merçi! Cum se vede, d. Serph nu a făcut fără folos primejdioasa călătorie de la Nuka-Hiva la Caracal, fapt pentru care merită negreșit recunoștința Romîniei în general și a... *Arhivei*, în special.—Ca literatură intitulăm o năvelă de d. Caton Theodorian și versuri de Riria și Eugen Bourcanul.

Revista generală a învățămîntului (Martie, București).—D. Haret.—„Un eveniment istoric”—analizînd proiectul de lege pentru organizarea învățămîntului superior, pune în evidență incoerențele și lipsa de competență a autorului: „Nu cred să se fi dat vre-o dată numele de *proiect de lege* unei lucrări mai incoherente, mai neglijate, mai contrarie bunului simț, și care să dovedească în mod mai complet deplina ignoranță a autorului în materia pe care pretindea să o legisfeze”. Se știe că acest proiect n-a putut fi transformat în lege, cu toată sfortarea raportorului lui de a-l trece prin Cameră. Dar dacă autorul legii n-a reușit să lase nimic postorității prin proiectul său, de sigur că concepția raportorului despre rolul profesorului universitar se va transmite generațiilor viitoare: „Dară ținem socoteală că trăim în împrejurări sociale în care diviziunea muncii nu este aplicată, cînd este necesar ca acelaș om să aibă mai multe ocupații, și cînd e

natural deci ca pentru mulți profesori catedra să fie un simplu punct de sprijin pentru alte ocupații, nu putem impune profesorilor ca să-și consacre tot timpul catedrei”.

Cultura Romînă (Februarie, Iași). D. Găvănescu—Reforma Universităților—critică rezervat decedatul proiect al d-lui Disescu. Și cu această ocazie autorul ia apărarea Universității de Iași.

Săptămîna (Februarie, Martie).—Vorbînd de piesa *Vlaicu Vodă*, pe care o laudă, d. Panu, bazat pe faptul că autorul, schimbînd niște versuri, le-a făcut tot așa de bune, conchide că piesa e scrisă de d. Davila.—În *Luptătorii de la cîre*, d. Panu face psihologia—inferioară și grosolană—a acelor care se dau în vînt după asemenea spectacule; își arată și aversiunea sa pentru asemenea „artiști”.—Sub titlu de *Bilanța economică a Romîniei*, discută importanța ce o are exportul și importul în stabilirea bogăției unei țări,—care nu-s factorii decizivi, trebuînd să mai ținem samă și de al treilea factor: situația economică, industrială, financiară și agricolă a țării.—În *Domnul care nu e grăbit niciodată*, d. Panu face interesante și originale observații asupra mersului —mai repede ori mai încet—al diferitelor ceterorii de oameni, după ocupația lor.—Vorbînd de legea învățămîntului superior (ce a răzut), d. Panu arată că condițiile cerute de accesul la catedrele universitare trebuie să decurgă toate din ideea că profesorul universitar e *creator de știință*.—În *Psihologia unui agent electoral* în timp de eriză arată vulgaritatea, darși situația dureroasă a infamei spețe care se dezvoltă pe politicianismul nostru.—În *Răscoalele din Moldova*, d. Panu enunță principiul că, după cum Statul intervine în folosul populației urbane, impunînd prețul, de pildă al cărnii, pinii, chiriei, etc.—cînd mă-

celarii, pitarii, proprietarii de case ar face trustreri—tot așa el poate interveni în favoarea țărănilor, față cu arendașii. căci pământul este o necesitate de viață și de moarte pentru țărani, cu pînca și carnea pentru orășeni.—În mai multe articole intitulat chestiuni de estetică muzicală, d. Panu susține, în substanță, părerea, care și nouă ni se pare adevărată, că muzica nu evocă decît sentimente (care, ele, pot stîrni, apoi, asociații de idei individuale),—și nici decum imagini vizuale (să vezi într'un cîntec peisaje, bărci, etc.).

În chestia socială la sate, d. Panu arată grozava situație: proporția între marea proprietate și între cea țărănească,—și încă d. Panu utilizează cifre vechi! D-sa cere intervenția statului în raporturile dintre proprietari-arendasi și țărani, în numele intereselor naționale și ale proprietății însăși.—În articolul un urmaș al lui Barbu Cătașgiu, d. Panu răsloarnă, fără greutate, concepțiile d-lui P. Carp asupra chestiei agrare.—În *Învățăminte*, d. Panu arată absolut urgenta nevoie de a iniția pe țăran la viața politică. Altmintrelea, rămîntînd în starea aceasta, nu va ști niciodată cum să ceară ceea ce-i trebuie; pe de altă parte, nu vom fi un adevărat popor, compact.—În ultima „Săptămîna”, arată perfida purtare a presei austriace în vremea răscoalelor, protestînd încontra obrăzniciei acelei presei, care nu-și dă samă că are a face cu un popor și nu cu cine știe ce populații balcanice.

La Nouvelle Revue, (Februar și Mart).

O interesantă privire generală, geografică și istorică, asupra chestiunii, așa de importantă actualmente pentru Franța, a ținuturilor din sudul Algeriei și Marocului face căpitanul Ricq în articolul său „*La pragul Saharei*”. Autorul, cu competența omului care a trăit mai multă vreme prin

acele locuri, descrie situația ueelor ținuturi și rezumează, în fazele sale generale, istoria extensiunii influenței franceze la sud de coloniile sale, spre Sahara.—Camera Lorzilor și Liberalismul englez este titlul unui studiu asupra conflictului între Camera Comunelor și guvernul englez pe de o parte, și Camera Lorzilor pe de alta. Autorul, Pierre Bernus, după ce arată că acest conflict s'a produs pe chestiunea învățămîntului, așa după cum prezisese, cercetează originea și soluția probabilă a lui. Pe cînd Camera Comunelor studia și vota diferite proiecte democratice propuse de guvernul lui Campbell-Bannermann, ca „*Plural Voting Bill*” (desființarea pluralității votului), „*Trade Disputes Bill*” (în folosul asociațiilor muncitorilor), „*Merchant Shipping Bill*” (pentru îmbunătățirea stării marinarilor de pe vasele comerciale) etc.,—Camera Lorzilor se ocupa cu examinarea legii învățămîntului (*Education Bill*), admisă de Camera Comunelor. Ne îndrăznind să respingă această lege atât de populară, Camera Lorzilor a modificat-o complet, schimbînd chiar principiul general al ei, care era de a se trece controlul învățămîntului din mîna Bisericii în a Statului. În fața acestei împrejurări guvernul retrase legea. Dar lucrul nu poate rămînea aice. Legea aceasta a intrunit în Camera Comunelor cea mai mare majoritate care s'a văzut într'o Cameră engleză și majoritatea aceasta fusese investită de națiune cu mandatul de a vota legea instrucțiunii, pentru că în vederea ei se făcuse alegerile. Astfel Camera Lorzilor opune un *veto* nu numai guvernului și Camerei Comunelor, ci chiar poporului întreg. Ce va face guvernul în fața acestui fapt? Se propun o sumă de soluții, dar se pare că guvernul se va opri la cea mai potrivită, care este aceasta: o lege votată de Camera Comunelor și res-

pinsă de Camera Lorzilor să fie definitiv primită dacă în sesiunea următoare o votează iar Camera Comunelor. Soluția e cu atât mai bună, cu cât se știe că în genere lorzii, neglijând mandatele lor, așa că, de pildă în 1905, din 591 lorzi, 179 au s'au dus niciodată la Cameră, 53 au fost o singură dată și numai 105 au frecventat mai mult decît 20 de ședințe. Astfel lorzii, care nici nu reprezintă națiunea, vor fi lipsiți de un drept, pe care nici nu țin să-l exerciteze, decît în cazuri rari, cum a fost cu legea instrucțiunii. — Foarte juste observațiuni asupra alegerilor din Germania aduce Joseph Ribet în articolul său „*Alegerile d-lui Bülow*”. A eșit guvernul Împăratului Wilhelm al II-lea învingător sau învins din aceste alegeri? Cu toate aerele de triumf ale lumii oficiale germane, cu tot sgomotul făcut în jurul celor 36 mandate pierdute de socialiști, *guvernul a eșit învins*. În adevăr dizolvarea parlamentului s'a făcut din cauza luptei guvernului cu „*Centrul*”, care critica politica absolutistă a împăratului. Contra acestui „*Centru*” s'a făcut dizolvarea și s'a dat de guvern lupta,—și care a fost rezultatul alegerilor? „*Centrul*” și-a păstrat toate locurile, prin urmare guvernul a fost bătut. Cît despre strigătele de bucurie ale guvernului pentru pierderile socialiștilor, acestea au fost numai un derivativ, o mîngiere de nevoie față cu înfrîngerea suferită. La această încheiere la care ajunsese teoreticește, l-a dus pe autor și contactul cu cîteva personalități politice germane: liberali ca Th. Wolff, Barth și H. Preuss au recunoscut că guvernul aliat cu liberalii a fost bătut de „*Centru*”. Dar Socialiștii? Cu toate că au pierdut mai multe scaune în Cameră; totuși, ca număr de votanți, socialiștii au cîștigat mii de voturi, ceea ce dovedește că propaganda socialistă prinde din ce în ce mai mult în masele muncitoare și intelectuale. — Deputatul F. Dubieff

publică un studiu asupra fazelor prin care a trecut, în Franța și în alte țări, chestiunea înființării Ministerului Muncii. Cea dintîi propunere pentru crearea unui atare minister s'a făcut în Franța la 1848 de către Louis Blanc, — bine înțeles fără nici un rezultat pentrucă ideea era prematură. Tîrziu, după ce ideea intervenției statului în reglementarea muncii (munca fervecilor și a copiilor, igiena muncitorimii etc.) a fost admisă în statele înaintate, s'a putut vorbi, cu oarecare speranță de izbîndă, despre crearea unei instituții de ocrotire a muncii. Atunci s'a creat în unele țări un *Oficiu al Muncii*, din dezvoltarea și extinderea căruia s'a născut *Ministerul muncii*. Statele-Unite ale Americii au avut la 1888 un serviciu autonom, asemenea unui minister, special al muncii, Noua-Zeelandă a creat la 1891 Ministerul muncii, Anglia la 1893, Belgia la 1895. În Franța ideea lui Louis Blanc dela 1848 a fost reluată în 1866, și în 1890 fără succes; de-abia în 1891 s'a creat *Oficiul Muncii*, din care în 1906 s'a întemeiat *Ministerul Muncii* încredințat lui Viviani, după ce propunerile din 1894, 1898 și 1903 în acest sens rămăseseră fără rezultat. De sigur că sub conducerea titularului actual, Ministerul Muncii va căpăta un mare rol în viața economică a Franței.

Remarcăm încă dintre articolele publicate în numerele de pe Februar și Mart ale acestei reviste: traducerea studiului lui N. P. Wasilieff „*Adevărul asupra Cadetșilor*”, care a avut alita răsănet în Rusia; notele lui Raqueni asupra poetului mort de curînd Giosuè Cadrucci; impresiile din trecerea prin Macedonia, și din timpul șederii de o săptămînă la Sofia ale lui Ernest Fréville, și observațiile interesante asupra conștiinței colective ale lui Georges Touchard.

Mercure de France (Februar și Mart 1907).

Pe baza unor informațiuni foarte

bogate. Paul Louis se ocupă, într'un articol remarcabil, cu starea socială, economică și politică a „Germaniei de astăzi.” Cele două mari probleme care au fost agitate în alegerile ultime (din 25 Ianuar și 5 Februar ale anului arestuiat), sînt: *lupta socială și politica mondială.* În cei din urmă treizeci de ani Germania a progresat mult: populația a sporit, orașele s'au mărit, lucrările publice s'au înmulțit, fabricile de asemeși, comerțul s'a dezvoltat, flota s'a îmbogățit și capitalurile au crescut considerabil. Această expansiune economică a avut ca rezultate: crearea unei burghezii bogate care aspiră să dirijeze, și a unui proletariat numeros care dorește să se emancipeze. Burghezia aceasta, care a împins pe Dernburg dela „Banca din Darmstadt” la direcțiunea Coloniilor, a cîștigat tot mai mult teren în politică și azi Germania a trecut din minile aristocrației agrariene în minile ei. Dar și proletariatul industrial, tot mai mare și mai conștient din zi în zi, își da silința să-și apropie prin luptă mijloacele de producție, care azi sînt apanajul citorva. Între aceste două mari clase sociale este mica burghezie, care, după ce în alegerile de mai înainte a votat meru cu socialisții, în ultimile alegeri a trecut de partea burgheziei mari, contribuind astfel la nereușita socialiștilor.—schimbare de front care se datorește *sentimentului de naționalitate* pe care statul l-a agitat în jurul ultimelor alegeri. Și acest sentiment național, care a înfrînt socialismul, e în legătură cu cealaltă mare problemă, care s'a agitat cu prilejul acestor alegeri: *politica mondială.* În aders, expansiunea economică a Germaniei a creat nevoia de debușuri nouă pentru produsele industriei germane,—și de aici chestiunea colonială. Numai pentru această nevoie de debușuri nouă suportă cheltuielile de 1,300 milioane pe an pentru

armata, această Germanie industrială care de altfel nu are de loc simpatie pentru militarism ori pentru capriciile și întreprinderile neașteptate ale Împăratului,—dovadă: reușita centrului catolic și a liberalilor care luptă contra politicii absolutiste. Cit despre pierderile socialiștilor, care dela 80 de deputați au ajuns la 43 (ciud se așteptau să nihă 100), ele sînt ceva încrecător și probabil un bine pentru socialism: scăpat de mica burghezie care-i impunea mai înainte oarecare menajări, el va adopta de-acum o politică mai tranșantă și mai hotărîtă și prin aceasta, lupta dintre burghezie (statul de azi) și proletariat va deveni mai sinceră și mai hotărîtă.—În Filozofia lui Félix Le Dantec, Marius-Ary Leblond scoate în relief ideile generale, concepțiile filosofice care se degajază din studiile biologice ale savantului naturalist francez. „Nimeni mai mult de cit Le Dantec n'a dat biologiei demnitate spirituală și largime filosofică,” spune autorul articolului. Definiția vieții și teoriile nouă asupra ei, legea asimilațiunii funcționale, legea sintezei morfologice, critica limbajului științific, a maniei metafizice, a imaginației, concilierea teoriilor lui Darwin cu ale lui Lamarck,—toate ne arată în Le Dantec un spirit sintetic, deductiv și filosofic. Și tocmai caracterul eminent filosofic al scrierilor lui, fac să fie așa de mult gustate operele lui Le Dantec.—Un punct de vedere nou în chestiunea păcii universale desfășurată Gaston Danville în articolul său: „*Înainte de adona conferință dela Haga.*” Dacă așa cum se discută încă chestiunea dezarmării generale între pacifisți și partizanii războiului, discuțiunea poate dura la infinit, cauza este că terenul pe care se face discuția este mai mult etic și estetic,—prin urmare mai mult de domeniul sentimentului și al preferințelor personale de cit de

al rațiunii. Chestiunea trebuie dar pusă pe alt teren, pe terenul faptelor. Și aceste fapte sînt: pe deoparte dezvoltarea științei aplicate care a permis comunicații repezi între popoare (căi ferate, telegrafe, telefoane, jurnale etc.) iar pe de altă reacțiunile cele mai nouă pe care le-au produs în organismele sociale aceste aplicațiuni ale științei. Până acum cel mai puternic argument în favoarea războiului era: concurența comercială, lupta pentru piețele de desfacere a produselor. Ei bine, azi nici acest argument nu se mai poate susține, pentru că în organismele sociale se întîmplă un fenomen nou și neprevăzut: *dispariția concurenței*. Numeroasele și puternicele *trusturi* (a petrolului, a hulei, a ferului, căilor ferate, a conservei, a diferitelor produse chimice, — a arărilor, am adăuga noi . . . etc. etc.), care s'au înființat și se înființază mereu în întreaga lume ne arată că regimul trusturilor e mai favorabil industriei și comerțului decît al concurenței. Dar aceste trusturi nu se mai cantonează în cuprinsul unei țări, ele sfarmă hotarele statelor și tind să devie internaționale. Pe de altă parte între toate popoarele civilizate se stabilește tot mai mult un fel de solidaritate care se manifestă prin emoțiunea generală pe care o produce o catastrofă, o descoperire, o manifestație artistică etc. din sinul unui popor. Apoi știința, organizațiile de turisți, de societăți mutuale etc. stabilesc tot mai puternice legături între popoare. Și cînd concurența dispăre, iar solidaritatea internațională crește, pentru ce n'am admite crearea unei *Confederațiuni a statelor civilizate*? Luernul s'ar putea face foarte ușor și n'ar trebui nici o inovațiune pentru asta, pentru că în această confederație puterea legislativă ar fi încredințată unui Parlament internațional (în felul conferențelor internaționale care au arau-

jat așa de în bună înțelegere a facerile Chinei, ale Cretei etc.) puterea judiciară unui consiliu internațional juridic, iar puterea executivă ar fi încredințată conducătorilor fiecărei țări care ar aplica hotărîrile celorlalte puteri (legislativă și judiciară). Foloasele pe care o astfel de confederație le-ar aduce omenirii sînt așa de evidente, că nici nu mai e nevoie să le pomenim.

Din numerele de pe Februar și Mart ale revistei mai relevăm: un studiu asupra lui Carducci de Riccioto Canudo, o încercare asupra Morfinomaniei de Laurent Tailhade, cîteva scrisori de ale lui Baudelaire, o descriere a locuitorilor din Marte după romanele lui H. G. Wells de Charles Derennes, cum și continuarea interesantelor confesiuni ale d-nei Wanda de Sacher-Masoch, care dau altele amănunte asupra vieții marelui scriitor.

La Revue, (Martie 1967).

Cu prilejul unei lucrări a lui A. Feugère asupra lui Lamennais, cunoscutul critic *Emile Faguet* publică un articol asupra tinereții lui Lamennais. Impotriva părerii lui Sainte-Beuve, care afirmă că „în tot timpul tinereții Lamennais nu se arată poet”, Faguet dovedește, cu citații din scrisorile din tinereță ale lui Lamennais, că acesta apare chiar pe atunci ca un poet, și încă un poet mare, la care imaginile vin mereu, clud largi și mărele, cînd concise și puternice. Mai ales talentul de poet satiric se vădoște puternic încă din tinereța lui Lamennais. — Doși echivalentul fizico-chimic al muncii intelectuale nu se poate stabili așa de precis ca acel al muncii corporale, totuși dr. M. de Fleury se încearcă să stabilească cîteva date asupra alimentației muncitorilor intelectuali. Plecînd de la observația că o hrană abundentă și bine udată provoacă un fel de somnolență a facultăților intelectuale, a-

atorul cercetează chestiunea alimentației intelectualilor din punctul de vedere al cantității și al naturii alimentelor. După ce dovedește că părerile curente: că alimentele fosforate și cele azotoase ar fi în special utile creierului, și că trebuie ca cineva să mănince mult pentru a raucii mult, —nu se pot susține față de observația științifică.—Dr. Fleury arată că cele mai multe boale ale diferiților intelectuali (162) pe care i-a cercetat el și pe care ei le atribuiau surmenajului (cum sînt: oboseala memoriei, întunecarea minții, slăbirea voinții, sdrucinarea nervilor, nepuțința de a lucra, tristeța, etc.), se datoreau unor tulburări ale nutrițiunii. La cei mai mulți din aceștia, autorul a obținut o grabnică îndreptare ori macar o vădită ameliorare prin un regim special alimentar, căci cele două rele mari de care suferim cu toții sînt: că mîncăm prea mult și abuzăm de carne, grăsimi, alcool, cafea, ceaiu, tutun etc. Dr. Fleury dă o listă de bucate tip pentru muncitorii intelectuali, care le-ar îndestula nevoia de hrană și i-ar feri de toate relele de care acuma mulți sufăr. Iată acea listă: *Dimineața*: 200 grame de cafea cu lapte și două biscote cu unt; *la amiază*: 4 biscote, un ou fiert, 100—125 grame carne friptă, ori pește ușor, 200 grame legume și lapte; *sara*: o supă cu pasta alimentară, o mîncare de tocmăgi ori macaroane ori de legume făcute purce (vre-o 200 grame), 150 grame de salată, fructe fierte și două trei biscote cu unt. Pentru ca regimul să fie complet, autorul mai recomandă abținerea de la alcool, moderațiune la cafea, ceaiu, etc. și consumarea a 1200 grame de lîcid (apă minerală ușoară, ca Evian, Wittel etc.).—cum și exerciții corporale: plimbări, bicicletă, scrimă, gimnastică de odaie etc.—Tot despre alimentație, alimentația la cazarmă, publică D-na

Augusta Moll-Weiss un articol în care propune o sumă de îmbunătățiri care trebuiesc făcute în alimentația soldaților, alții în privința „rației“, cit și a personalului însărcinat cu îngrijirea hranei, a materialului ce se dă pentru hrană, și a obiectelor de serviciu.

În numerile de pe Mart ale acestei reviste mai remarcăm: un studiu al lui Jean Dornis asupra romancierului italian Antonio Fogazzaro, un altul al lui Paul Gsell asupra lui Octave Mirbeau, continuarea lungii serii de articole ale lui Camille Flammarion: *Forțe naturale necunoscută*, o serie de cugetări ale lui Jean Finot asupra științei fericiții și o scrisoare a cunoscutului luplător pentru pace W. T. Stead către directorul revistei, prin care desvăluște planul unui pelerinaj al păcii (cei mai de frunte pacifiști din lume ar cutreera în corpore capitalele cele mai principale din Europa și ar duce un memoriu pentru pace la conferința de la Haga) și roagă pe franceji să ea parte la el.

Revue des idées (15 Martie 1907).

Maurice Vernes în *L'Enseignement de l'exégèse biblique à la Faculté de Lettres de l'Université de Paris*, analizează opera profesorului de ebraică și de religie israelită, *Adolphe Lords*, „*La croyance de la vie future et le culte des morts dans l'antiquité israélite*“ și cea a profesorului *Charles Guignebert*, „*Manuel d'histoire ancienne du christianisme. Les origines*“.—*Emmanuel Fauré-Fremiet*.—*Les organismes mono-cellulaires et les problèmes psychologiques*. Mulți biologi și psihologi, Haeckel, Bechterew, Laloy, Binet susțin că protoplasma posedă proprietăți psihice după cum posedă proprietăți digestive, și tind a admite în materie vie existența unui eu activ și sintetic mai mult de domeniul filosofiei decît al științei obiective. Verworn, precedat în această direcție de Dujardin și Romanes, studiind la 1889 Protis-

tele din punct de vedere psihologic a redus toate fenomenele prezentate de aceste organisme la acțiuni automate răspunzând la stimuli. Natura acestor stimuli a fost studiată, s'a arătat acțiunea exercitată asupra mișcărilor materiei vii de agenții chimici și fizici. S'a dovedit că aceste acțiuni sînt tropizme. Loeb a arătat că protozoarele sînt imediat și direct supuse la chimiotropizme, phototropizme etc. și e inutil să facem apel, pentru a explica viața de relațiune a acestor organisme, la o impulsie interioară, la un eu activ, ele fiind simplul joc al unor acțiuni superficiale. Aceste cercetări sînt bazate pe fapte pozitive, dar nu tîin samă de toate faptele. Asupra structurii intime a protoplasmei vederile sînt divergente și de ea atîrna în mare parte explicarea mișcării protoplasmei. După cum spune Hertwig, funcțiunea și organizația sînt termeni inseparabili și partizanii teoriei tropizmelor făcînd abstracție de constituția interună a ființelor ce studiază, simplifică în mod arbitrar problema. De curînd Jennings, studiînd protozoarele, a arătat că ele nu se supun imediat tropizmelor, că fac o sumă de încercări înainte de a manifesta o atracție sau repulzie definitivă și aceste încercări nu se pot explica decît prin factori interni și prin starea fiziologică a protozoarelor considerate.

Studiul structura și reacțiunile protozoarelor, autorul ajunge la concluzia că reacțiunile individuale ce constituiesc psihismul lor, sînt mai complicate decît simplele tropizme. Activitatea acestora nu se poate explica după el prin existența unui eu sintetic, misterioasă proprietate psihică a materiei vii, nici prin fenomene mecanice simple. O explicare a acestor activități trebuie să fie samă de extrema complexitate a fenomenelor vitale considerate în raporturile lor indisolubile, atît din punctul de vedere al organi-

zației est și din cel al funcționării în spațiu și timp. Autorul mărturisește că, pentru a putea da ceva mai mult decît o orientare în studiul reacțiunilor organismelor monocelulare, științele biologice au încă foarte mult de descoperit.

Le Fredey.—*Le pluralisme.*—În secolul al XIX a predominat monizmul, dar descoperirile contemporane și interpretarea mai exactă a celor anterioare au făcut să crească simțul variației lucrurilor și să se înțeleagă că toate formulele nu sînt decît aproximative. După autor, monizmul e incapabil să explice diversitatea lucrurilor, continuitatea și interdependența lor. El crede că filosofia viitorului va tîine cătra un pluralism clădit pe o bază științifică mai solidă decît acea al lui Leibniz.

La Revue Latine. (Ianuarie). *Victor Giraud* publică un articol asupra personalității lui Brunetiére. Brunetiére a fost un orator, până și în conversația familiară,—și chiar în opera sa scrisă: multe din defectele de stil, ce i se impută, se explică prin această întorsătură a spiritului său. Pentru a-l gusta, uneori chiar pentru a-l înțelege, e mai bine să-l citești lare. Avea un glas admirabil, o abundență verbală neobișnuită, precizie și proprietate de termeni; o mare bogăție de informații; memorie fidelă; o „acțiune“ învăpăiată.—Dar boala îi luase de cîțiva ani acest dar admirabil; nu mai putea vorbi! Atunci, rămînîndu-i pans, începu să scrie cu febrilitate, (a lăsat 30 volume și material inedit pentru vreo 5-6).—S'a zis că Brunetiére s'a închis de timpuriu într'un sistem închis, îngust, rigid, etc. Nu e adevărat: concepțiile sale s'au schimbat în timpul vieții sale; nu s'a schimbat tonul dogmatic, cu care a afirmat, succesiv, concepțiile sale.—Brunetiére a fost în curent în totdeauna cu gîința și cu diferitele ei ramuri. A fost un mare

celilor; totul îi era bun: medicina, teologie, științe exacte, artă militară, jurisprudență, etc. C'o zi 'nainte de moarte a cerut să i se aducă o operă postumă a lui Gaston Paris; uturul articolului l'a văzut celind, pe cind era deja bolnav, într'o singură după-amiază, pe lru cărți: una asupra lui Pascal, trei asupra chestiilor maritime. Autorul spune că Brunetiére admira pe Bossuet, dar admirația lui era de ordin literar și istoric; că Bossuet n'a avut influență asupra lui Brunetiére: că a avut mai mult Pascal; că aceia care au avut influență adică asupra concepției sale au fost: Darwin, Schopenhauer, Auguste Comte, Georges Elliot și, din cu totul alt punct de vedere, Eugène Fromentiu.—Brunetiére, până în 1894, a crezut că omenirii i-i de ajuns o *morală pozitivistă*, care poate ținea locul religiilor.—Dar în acel an, după o călătorie (de plăcere) în Italia, cu care prilej se duce la Vatican și vede pe papa,—Brunetiére devine catolic. Articolele și discursurile sale—insistența sa asupra *rațiunilor* morale și sociale de a crede—ne arată mersul propriului său spirit, *argumentele pe care și le-aduce singur* spre a alunga indoctrinile de care mai putea fi însuș cuprins. (Vezi imediat mai jos considerațiile lui Faguet asupra acestei părți din opera lui Brunetiére).—Brunetiére, care, din opera sa, apare un om rece, o inteligență pură și dură, închisă lucrurilor inimii, a fost un om foarte sensibil, chiar timid, bun prieten, adesea dind, în chip naiv, prietenia prea ușor.

Faguet, într'un minunat articol: *Cea din urmă carte a d-lui Brunetiére*—„Chestiuni actuale”—analizează ideile marelui critic relative la religie, știință și morală. Prin religie, Brunetiére înțelege mai ales *catolicismul*. Argumentele lui Brunetiére în favoarea catolicismului, Faguet le împarte în două: 1) apologetica catolicismului

prin fapte și 2) prin *raționament*. 1) *Prin fapte*: Răspunderea repede a catolicismului în Statele-Unite. Faguet însă crede că pricinile sînt următoarele: Catolicismul e și el un fel de *imperialism* (la modă acolo), pe cind protestantismul e religia *sectelor*; apoi *graba* Americanilor, oameni foarte ocupați, care n'au vreme pentru o viață launtrică: catolicismul se ocupă el de sufletul lor, e o religie mai de exterior ca protestantismul; în America, catolicismul *nu e monarhist*, ca în Europa, merge până la „socialism”, deși, în dogme, e ultramontan; e *practicizat*, n'are nimic scolastic. În America, accentuind mai mult partea morală și filantropică,—de altminterlea, adaugă Faguet, catolicismul, singura instituție democratică odinioară n'ar avea nici un motiv, nici în Europa, să nu fie democratic.—2) *Prin raționament*: Brunetiére s'a pus să *dovedească necesitatea* religiei, ca fiind unica ce ne poate explica lumea și da o regulă de conduită. Pentru aceasta, Br. vrea să facă mai întâi labula răsădită, să nimicească *morală independentă, știința și rațiunea*. Dar... o contradicție... zice Faguet. Br. veșnic a voit să arate că știința justifică religia,—așa de pildă, *hereditatea* pentru Brunetiére e *păcatul original*. Faguet răspunde: Da, cind am o boală moștenită *samănă* cu păcatul original, dar nimeni nu-mi *impută* boala ca o greșală, pe cind religia îmi *impută* ca o vină a mea greșelile strămoșilor. Br. concepe păcatul original ca o solidaritate morală, identică cu solidaritatea fizică (hereditatea). Nu! răspunde Faguet, nu se potrivește: Că moștenesc o boală, e o injustiție, dar o concep ca o *încercare* ce mi-o dă Dumnezeu, pentru scopurile lui neînțelese de mine; dar să mă facă răspunzător moralicește de greșelile strămoșilor, nu mai e o încercare, este ceva de „*bun*

plac" al lui D-zeu, o injustiție care nu poate avea nici o justificare, nedemnă de D-zeu. Se va zice: păcatul, boala trupului, și boala, păcatul trupului, au fost confundate de oameni... Fie! dar nu e un cuvânt ca bunul nostru simț să nu le deosebească!— 1) *Morala religioasă*: Br. care face adesea apel la știința pentru a justifica religia, proclamă falimentul științei! Br. adesea arată că și știința, pe calea ei, spune ce spune creștinismul, că filozofia lui Auguste Comte, purificată, se împacă cu creștinismul... E primejdios, observă Faguet, căci mulți se vor mulțumi cu Comte purificat, dacă e același lucru! A conduce la catolicism prin A. Comte, e primejdie că cetitorul se va mulțumi să rămână în domeniul lui Comte și să nu te mai urmeze degeaba mai departe—Br. susține că nu poate fi „morală” decât religioasă, căci ce forță mă oprește dela rău, dacă nu una în afară de mine? Și, mai ales, cine mă obligă să fiu virtuos, etc? Sentimentul de solidaritate socială? Dar ce mă face să-mi sacrific eu societății? Sentimentul pentru „omenire”? Dar „omenirea” aceasta e numai alt nume a ceva din afară, al lui D-zen! Imperativul categoric al lui Kant? Dar acesta e primordial și nu e decât un *Dumnezeu*, interior, în noi, pe care Kant apoi clădește pe esălalt din afară! Faguet răspunde: probabil că, dacă ași scrie un tratat de morală, ași spune și eu așa,—dar... am oarecare ezitări: E scolastică, dogmatică, excesivă, teoria asta! Ea e cu totul lipsită de relativ, adică de real. E absolut necesar ca o morală să fie imperativă? In argumentarea lui Br. e o tautologie: El zice: cînd morală e imperativă, este o religie,—apoi conchide: nu poate fi morală fără să fie religioasă. In scurt: cînd o morală e o religie, ea este religioasă. Și atunci, se poate spune: „orice morală care nu e imperativă, nu e morală”,

adică: „Orice religie care nu e religie, nu o religie”.—Și, urmează Faguet, din faptul că, drept morală, îmi dați o morală care e religie, urmează că nu poate fi alta ceva care să n'aibă caracterele unei religii și care, totuși, să fie o regulă de conducere în viață, adică o morală?—Mai e o morală, cea *persuasivă* (față cu cea imperativă), care a fost aceea a oamenilor detreabă din antichitate (argument ce nu trebuie disprețuit!) Și, dă Doamne, ca majoritatea oamenilor să fie „*persuadată*” de morală, dar să fie! Omul *persuadat* puternic de morală, ajunge nici să nu mai știe dacă e „*persuadat*” ori „*iudicator*”. (Aceasta este explicarea moralistilor engleji a transformării ascultării de porunca altuia la ascultarea de porunca conștiinței. N. R.) 2) *Falimentul științei*! Dar știința n'a negăduit că va răspunde la întrebări de acelea de care-și pune Brunetière, întrebări de ordin metafizic! Și pe Br. îl interesează numai acele chestiuni (De unde venim? Soarta noastră. Inceputul totului. Sfirșitul totului etc). Pentru ce îl interesează numai acestea? Știința știe rai puțin, nu știe *totul*,—și ce însemnă monomania aceasta de a voi să știi totul, atunci cînd e dovedit că mintea omenească e limitată? Ii trebuie luna de pe cer? Fie, dar, dacă nu i-o putem da, de ce nu se rezignează,—și nu-și reprimează dorința?... Dar, va zice Br., combat știința pentrucă ea nu-mi dă ceea ce-mi dă religia! Pardon! răspunde Faguet: D-ta cauți o metafizică demonstrată, d-ta te adresezi la cei care cercetează; dacă nu te pot satisface, te duci la religie care nu-ți dă nimic demonstrat, care nu cercetează,—și, dacă te mulțumește religia, este că ești convins dinainte. Ești ilogic! De ce crezi pe catolici, fără să-ți dovedească? Pentru că-ți spun *ceva*? Dar pe un filozof nu-l poate satisface *ceva neprobat*!—Br.

vrea să ducă la religie prin raționament, dar la religie nu duce decît credința! Credința e afirmativă, raționamentul e ipotetic... Nu vorbesc de rău metafizica, dar un metafizician e veșnic în ipoteză.—Nu zic, urmează Faguet, că credința nu raționează; raționează, dar numai pentru a se analiza; Br. trebuia să plece dela credință. Faguet arată apoi ce e credința, ciud o analizezi: sentiment, voință și grație.—3) Br. în contra rațiunii: Rațiunea este o putere distructivă; ea arată că „proprietatea” e o nedreptate, că e „nerațională” căsătoriu, ea ruinează morala, strică arta, etc. Dar, răspunde Faguet: Br. abuzează de cuvîntul „rațiune”, căci el numește rațiune și rațional numai ceea ce a fost fust omenirii. Dacă Gorgias raționa, nu urmează că nu rațiunea și Socrate. Rațiunea necompletă a lui Gorgias, numai ea e rațiune? cea completă a lui Socrate, nu?—Și nu prin rațiune se găsesc și argumente pentru căsătorie, etc?... A fost undeva, zice Faguet, ceva care s'a numit „rațiunea scrisă”—dreptul roman, baza societăților!—Poate Br. înțelege, prin opusul rațiunii, prejudecățile care sprijină, în bine, societatea? Fie! Dar ele ce sînt decît rațiune cristalizată?... Și, fiindcă și prejudecățile se uzează, e nevoie ea, din cînd în cînd, filozofii să toarne în ele, prin raționamente bune, o viață rațională nouă care să le întinerască... Bine înțeles că, în acest rezumat, a dispărut cu totul finețea, bouomia, subtilitatea și delicatețea cu care discută admirabilul critic francez...

Revue historique, (1907, No. 1 și 2 Ianuar-April). În cercelările sale arhivale cu privire la istoria Serbiei, Gr. Iacșici găsi de mai multe ori pomenit un „Memoriu redactat de guvernul rus și dînd o expunere a relațiilor dintre Rusia și Turcia dela 1812 la 1826”, adică dela tratatul de Bucu-

rești la col de Ackerman”. Peste însuși acel document el nu dădu decît în urma unei răbdătoare și iscusite urmăriri prin vechi publicații și prin arhive; în cele din urmă el îl găsi anume în *Biblioteca polonă* din Paris.—Insoțit de câteva observări și adnotări Iacșici îl dădu la *Revue historique*, unde a apărut o parte din el încă din Iulie-August, trecut, (tom. XCI (1906) pag. 281 și urm.), iar restul în primele două numere din anul acesta (tom. XCII, p. 74 și urm. și p. 283 și urm.). Documentul, care—firește—ne interesează și pe noi de aproape, se compune din trei memorii, toate trei în franțuzește: 1) *Sommaire des négociations principales de M. le baron de Stroganoff à Constantinople et analyse de ses instructions successives. 1816—1821.* 2) *Résumé de l'état dans lequel M. le baron de Stroganoff a laissé nos négociations avec la Porte.* 3) *Exposé des différends survenus en 1821 entre le gouvernement de S. M. I. et la Porte Ottomane, présenté à l'empereur Nicolas I à son avènement au trône par le ministère russe. 1825.*—În memorii sînt pomenite și diferite anexe—acte oficiale *in extenso*. Iacșici nu le-a găsit încă pe toate. Promite însă că treptat le va publica și pe ele.

Primul din cele trei memorii arată că de oaroc nu toate hotărârile tratatului dela București fură împlinite, Rusia, nemulțămîta de trăgănelile Turciei, trimete pe Stroganoff la Constantinople ca să între în negocieri mai active cu Poarta. Al doilea memoriu expune rezultatele la care-a ajuns Stroganoff. Din cele cîinci puncte principale de plîngere (litoralul asiatic,—afacerile sîrbești,—afacerile din Principate,—relațiile comerciale și,—reclamațiile particulare mai măruate), punctul 3, care ne interesează pe noi, se rezumă în trei cereri (tom. XCI, p. 302): recunoașterea formată a privi-

legiilor existente,—regularea impozitelor după felul cum fusese în 1804,—inviolabilitatea termenului de șapte ani al Domniilor. La aceste trei cereri, ce-i dreptul se mai adăogau altele de ordin secundar, care însă cu timpul deveniră,—în cursul negocierilor,—de o însemnată capitală: soldați turci n'au ce căuta în Principate, consuli ruși au dreptul să se amestece în afacerile administrative și în furniturile date de cele două țări. Al treilea memoriu, cel mai întins și mai însemnat din toate se ocupă—in rezumat—cu negocierile pe de o parte dintre Rusia și Turcia, iar pe de alta dintre Rusia și Marile Puteri ale Europei, în anul 1821 și următorii. Cu mare... melancolie se arată cât de rău voitoare erau celelalte Puteri planurilor „dezinteresate“ ale Rusiei în peninsula balcanică și cum n'au vrut de fel s'o susțină în cererile și plingerile sale, dela — și împotriva Turciei,—și cum, la urmă, Țarul Alexandru deziluzionat rupse cu totul relațiile cu Poarta și începu a se pregăti de războiu. Dar el murind sarcina aceasta neplăcută trecu asupra urmașului său Nicolae. — Întru cit ne privește, acest memoriu arată că toată străduința Rusiei era să obție retragerea trupelor turcești din Principate și introducerea statu-lui *quo diuante* de 1821. Iar intențiile ei adevărate reies dintr'un pasaj din instrucțiile Țarului către Tatischeff, trimisul special la congresul Puterilor în Viena (1822), pasaj în care se spune că în negocierile cu Turcia afacerile Valahiei și Moldovei să fie considerate „comme exclusivement russes“ (tom. XCIII, p. 84).—În numărul pe Ianuar—Februar din *Revue historique* o și o apreciere nedreaptă a cărții d-lui Iorga *Geschichte des rumänischen Volkes*, Gotha, Perthes, 1905, 2 vol. în 8°,—de M. Philippson.—D. Iorga răspunde prin-

tr'o scrisoare, care se tipărește în No. de Martie—April al revistei. (No. 1, p. 113 și No. 2, p. 464).

Nuova Antologia (Feb. și Mart 1907). *Ercole Rivalla* „Carlo Goldoni“. Intreaga Italie a sărbătorit al doilea centenar al marelui poet; pentru literatura italiană, Goldoni înseamnă o epocă nouă. Din atmosfera vițiată a locurilor comune, din personajele comice stereotipe, el făcu să apară comedia nouă, în care resufla viața în toată întregimea ei, în care sub forme multiple se individualizează veșnicul contrast dintre rău și bine. Și pentru literatura de astăzi, zice Rivalla, opera lui Goldoni, ar putea servi ca pildă; ea ar arăta că *exceptia* nu posedă o vitalitate artistică mai mare decît întâmplările obișnuite omenеști. că observația sinceră a vieții celor mulți și expresia vie a luptei zilnice este cel mai bun izvor pentru arta dramatică. În această observare și redare a vieții obișnuite a celor mulți, este Goldoni mare și cu atât mai mare cu cât în Italia, nimeni înainte lui nu mersese pe această cale—dacă exceptăm opera izolată a genialului Machiavelli, *Mandragora*. Goldoni povestește în *Memoriile* sale, că la vârsta de 16 ani, a celt pentru întâia dată *Mandragora* și că de atunci a și luat hotărîrea de a observa cu băgare de seamă oamenii și a-și nota impresiile. Cu toate acestea el nu porni în mod revoluționar, ci la început se adaptă obiceiului timpului, până ce mai lîrziu îndrăzni să facă prima încercare cu piesa sa *L'Uomo di mondo*. După această operă, el pășăste înainte pe drumul nou, piesele se urmează repede una pe alta, și în ele vedem în toată realitatea ei viața societății venețiene din acel timp.

Cum e ușor de înțeles, Goldoni n-a putut cu desăvîrșire scăpa de unele păcate ale comediei tradiționale, el nu era omul reacțiilor violente și răz-

boinică, cu cucerea cu răbdare, cedind cîteodată vechilor obiceiuri, inovind cu îndrăzneală altădată.

Ernesto Monaci „Graziadio Isaia Ascoli”. La 21 Ianuar, a murit în Milano Ascoli; după moartea lui Gaston Paris, aceasta e a doua mare pierdere pe care o încearcă filologia romanică. Deși n-a eșit, ca G. Paris, din școala lui Diez, el autodidact, Ascoli totuși s'a recunoscut însuși ca discipol al marelui filolog din Bonn. Amîndoi discipoli ai acelui-aș maestru, apucară fiecare căi deosebite și pe cînd G. Paris reînnoiește istoria literară a Franciei, dîndu-i un fundament științific, Ascoli creiază dialectologia italiană. La vîrsta de 16 ani, Ascoli își începe cariera cu un studiu comparativ între limba română și dialectul vorbit în Gorizia, locul său natal; cîteva ani mai tîrziu tipărește primele două fascicule din „Studii orientale și lingvistice” în care se relevază marea sa talent. După aceasta, prin cercetări de un ordin mai general ca „Cenni sulle origini delle forme grammaticali” ori de natură mai specială ca „Gerghi e le lingue furbesche”, se apropie mai mult de patria sa cu „Coloniile străine în Italia”, cu „Fragments albaneze” și în sfîrșit cu „Saggi di dialettologia italiana”. Atunci, în 1861, ministrul Mamiani îl numește profesor de lingvistică la Academia științifică-literară din Milano, și pentru a fi conform cu programa, el începe a dicta un curs de *Fonetică comparată a limbilor sanscrită, greacă și latină*. După ce atinge cele mai grele chestii ale lingvisticii și publică două volume de „*Studii critice*” (1861 și 1877) precum și memorabilele *Saggi italiani, Saggi indiani și Saggi Greci*, Ascoli fondează *Archivio glottologico italiano*, revistă care avea de scop explorarea științifică a dialectelor italiene. El formulează programa de muncă, el indică problemele principale și metoda și tot el dă

și modelele: *Saggi latini, Schizzi franco-provenzali, Annotazioni sistematiche la „Cronica deli Imperatori” și la Texte friulane*. În jurul lui, la această revistă, se adună între cei dintîi: Costantino Nigra, Giovanni Flechia și Francesco D'Ovidio, Ugo Angelo Canello; apoi mai tîrziu se adaugă alți noi colaboratori: Ive, Parodi, Decurtius, Ulrici, Foerster, Salvioni, Morosi, Tobler etc. Astfel întreaga comoară a dialectelor italiene este scoasă la lumină. Ajunsă revista la al XV-lea volum, Ascoli se retrase, lăsînd direcția lui Carlo Salvioni, pentru a-și consacra tot timpul și toate puterile studiului *Codicelui irlandez* din Biblioteca Ambrosiană, pentru întocmirea unui *Glossarium paleohibernicum*. Moartea l-a surprins pe cînd îngrijea tipărirea ultimelor pagini ale acestei opere.

Revista d'Italia, (Mart 1907).— *Giuseppe de Stefano*, într'un articol intitulat „Argument vechiu și idea nouă” combate teoria lui Kollmann asupra originii omului. Kollmann, în studiul său „*Neue Gedanken über das alte Problem von der Abstammung des Menschen*” susține că rasa omenească de astăzi descinde dintr-o rasă de pitici. Urmele acestei rase de pigmei se găsesc pe toată suprafața pămîntului și centrul Africii ne păstrează până astăzi încă triburi însemnate. Astfel Kollmann împarte omeneșii în trei tipuri: tipul de 170 cm., tipul de 160 cm. și cel de 140 cm.—piticul. Ca consecință popoarele nordice — cele mai înalte la statură — trebuie considerate ca ultimul product al evoluției progresive omenești. Kollmann își bazează teoria pe legea fundamentală de evoluție a vertebratelor și în special a mamiferelor, după care formele mari derivă din forme mai mici prin transformări succesive, precum și pe raportul ce există între statura corpului și dimensiunile craniului. Decît numai, legea pe care se sprijină Kollmann,

nu e nici constantă, nici generală, căci multe forme mici — chiar dintre mamifere — descind din forme mai mari. Apoi conceptul evoluției, așa cum a fost formulat, nu de mult, de Georges Darwin, și după cum reeșă și din studiul fosilelor, nu ne permite de a mai crede, că în lumea animală, transformarea ar fi o lege fixă, căci în unele cazuri, speciile lumii organice, după ce ajung într-o anumită fază de dezvoltare organică, se opresc și rămân neschimbate. Astfel se pare că mai multă dreptate are G. Schwalbe, care consideră specia omenească pitică, ca o varietate locală, fixată din pricina izolării sale. Afară de aceasta se mai poate aduce contra ipotezei lui Kollmann încă un fapt, pus în evidență în ultimii ani prin studiile asupra evoluției vertebratelor fosile: se constată adesea că organismele în faza ascendentă a evoluției lor, au în general tendința de a suplini slăbiciunea fizică prin forța intelectului: în unele tipuri de mamifere, cu cât se mărește cantitatea de creier — și deci inteligența — cu atât se micșorează dimensiunile organismului. În om însă adaptarea s-a făcut în demersul perioadelor geologice, printr-o continuă perfecționare a aparatului nervos și deci celelalte feluri de adaptări, ar fi trebuit să sufere o oprire sau o micșurare. Nu se poate deci pricepe cum omeneirea de rasă înaltă derivă din pigmei, dat fiind că augmentarea progresivă a masei cerebrale ne silește a presupune o cât de ușoară măcar reducere în conformația organismului. Nu e vorba, s-ar putea admite pentru om o excepție, căci considerând nesfârșita varietate în care s-a efectuat evoluția în lumea animală, niciodată nu poți judeca *a priori*; dar în cazul evoluției omenești există și urme fosile: tipul dela Neanderthal, care se prezintă ca mai vechiu decât toate li-purile de pigmei găsite.

Deutsche Rundschau (Februar și Mart 1907). *Hugo Gressmann* într'un erudit studiu de folklore „Judecata solomonică” studiază originea cunoscutei judecăți atribuite regelui israelit Solomon, în privința pretenției a două femei asupra aceluiaș copil. Pentru întâia dată această povestire apare în literatura indică-budistă și e pusă pe socoteala unui înțelept indian, identic cu o încarnație anterioară a lui Budha. Aproape în aceiași termeni apare apoi legenda și în literatura tibetană-budistă, prezentând aici și variante, în care nu mai e vorba de un copil, ci de un obiect oarecare. În legătură cu legendele tibetane stă varianta chineză, care e utilizată într'o dramă intitulată „Cercul de cridă”. Toate legendele acestea se deosebesc de legenda israelită numai într-alta, că în ele nu se pomenește despre tăierea copilului în două, ci cele două femei primesc porunca să tragă fiecare din ele pe copil la dinsete, până ce-l va cîștiga cea mai volnică, dar adevărata mamă refuză să-și întrebuinteze puterea pentru a nu face durere copilului ei. Această deosebire, zice autorul, față cu celelalte multe asemănări, n-are mare însemnătate și se poate admite deci o origine comună tuturor acestor legende, iar patria lor nu poate fi decât India, locul unde se găsesc cele mai multe versiuni. Migrarea legendei din India în Palestina, deja de pe timpul lui Solomon, nu se poate explica decât dacă identificăm țara Ophir, spre care Solomon își trimetea corăbiile, cu Iudia. Că și în lumea greco-romană au circulat versiuni ale acestei legende, se poate vedea, nu din tradiții literare, ci din reprezentări de ale artelor plastice. Astfel, într'un tablou de pe pereții unei case din Pompeji, este zugrăvită scena judecății; tot acelaș subiect e sculptat pe o gemă, fostă proprietatea lui Cuççis Cahon, din București.

M. von Brandt „Situția internă a Rusiei în lumina actualității“. Pentru a pricepe lămurit mișcarea actuală care zguduă Rusia, zice autorul, nu trebuie să pierdem din vedere mai întâi faptul că avem de a face cu un simptom nou al unei vechi boli. În adevăr deja din timpul lui Alexandru I începe era cospirațiilor militare și populare, care, cu diferite întreruperi, se țin lanț până în zilele noastre. Apoi trebuie să ne dăm seama de evoluția istorică a stărilor launtrice, adică a chipului nașterii autocrației. Până pe la sfârșitul sec. XII, Rusia se compunea dintr-un număr de republice cu baze largi democratice; toată administrarea era în puterea așa numitei *Vechiei*, adică adunarea locuitorilor liberi ai teritoriului. Prinții, urmașii ai Ruricilor, erau mai mult uște funcționari însărcinați cu paza militară a republicelor, pază pe care o îndeplineau cu ajutorul castei militare, așa numita *Drujina*. Două pricini conducerează la nimicirea acestei organizații democratice: biserica și întinderea teritorială prin cuceriri; paralel cu aceasta are loc și dezvoltarea clasei sociale a *boierilor*, din launtrul *Drujinei*. Cât timp durează stăpînirea mongolă, puterea prinților scade și în proporție crește cea a boierilor, a căror adunare „*Duma*“ ajunge a tot puternică. A tot puternicia ei este însă înfrîntă de Ivan cel Groaznic. După el urmează timpuri grele pentru Rusia, în care se nascu așa numitul *Sobor*, un fel de adunare generală a Statelor, care la 1612 alese pe întâiul Romanoff ca Țar. Soborul fu desființat mai târziu de Petru cel mare, care îl înlocui cu *Senatul*, pe ai cărui membri îi numea el. În al treilea loc ceea ce a contribuit a da mișcării actuale caracterul cel mai primejdios—acela a unei revolte agrare,— este instituirea, după desființarea șerbiciei, a așa numitului „*Mir*“, adică a comunităților să-

tești pe bază comunistă, căci cu timpul populația înmulțindu-se și proprietatea comună rămânînd aceeași, pămîntul a ajuns să nu mai fie de loc suficient.

Deutsche Revue, (Febr. și Mart 1907). Viceamiralul *Paschen* într'un articol intitulat *Valoarea submarinului ca mijloc de războiu*, se ocupă cu importanța pentru războiu a acestei ultime invenții a marinei militare. Menirea acestor submarine este de a ataca pe inamic prin ajutorul torpilor, dar în deosebire de vasele numite torpiloare, ele nu se bazează nici pe întinericul nopții, nici pe iuțeală, ci pe faptul că plutind sub apă, rămîn invizibile. Defectul cel mare al acestor vase este înclinarea lor: 8—10 mile marine supt apă, 12—14 mile, la suprafața apei. Dată fiind marea iuțeală a vaselor de linie, submarinele pot deci mai de grabă primejdui propriile lor cuirasate decît pe ale vrăjmașului. Al doilea defect stă în aceea că mijloacele de a vedea de supt apă sînt imperfecte; se servesc pentru aceasta de un aparat numit periscop, compus dintr'un tub ce esă la suprafața apei, prevăzut în partea superioară cu un sistem de prisme ori ogliuzi, care transmit celor din submarin un tablou nu tocmai clar și după care nu se poate ști nici măsurile reale nici distanțele. Din pricina inexactității sale, submarinul va fi nevoit să plutească mai mult la suprafață, și să se enfunde numai atunci cînd va veni în contact cu inamicul; dar atunci intervine al treilea defect al său, anume înclinarea cufundării, care, în cazul cel mai bun, nu se poate face mai repede decît în 2 minute și submarinul riscă primejdia de a fi cel puțin descoperit, dacă nu distrus, ceea ce însumă că atacul plănuit devine imposibil. Tîind samă de toate aceste împrejurări, conchide autorul, submarinul în forma și cu mijloacele de

care dispune astăzi, nu poate juca un rol însemnat într'un războiu naval; numai dacă perfecționări noi ar reuși să-i mărească iuteala, numai atunci ar putea căpăta o adevărată însemnătate.

I. Palisa. Fotografia în serviciul Astronomiei. Se cunosc imensele servicii pe care telescopul le-a adus astronomiei; dar, ca orice operă omenească și telescopul are limitele sale, peste care nu se poate trece. Cel mai mare telescop din lume este acela care se găsește la observatorul din Jerkes, din America, și fabricantul său, Cark, a afirmat că cu acest telescop s'au atins limitele posibilului, căci deja se simțese neajunsuri din pricina greutateii sticlelor. Ne mai putându-se progresa în această direcție, s-a recurs la ajutorul fotografiei și cu introducerea acesteia s-a făcut o revoluție tot așa de mare în astronomie ca și cu invenția telescopului. Telescopul fotografic este în esență identic cu cel obișnuit, se deosebește numai prin aceea că funcțiunea ochiului observatorului, este înlocuită prin placa fotografică. Din acest fapt decurg de odată două faloase: pe placa fotografică se desemnează tot ce cade în cimpul ei de vedere,—prin urmare oricât de multe stele ar fi—intr'un timp egal cu acel pe care ochiul îl întrebuințează pentru observarea numai unei singure stele; apoi impresia pe care o primește ochiul de la un corp luminos, se pierde în momentul imediat următor și trebuie reînnoită printr'un nou adaos de lumină, pe cind la placa fotografică, efectul produs de lumină nu se pierde, căci produce pe placă un fenomen chimic; lumina din momentul imediat următor, întărește mai mult reacția chimică și tot așa mai departe, în cît după puțin timp de expunere a plăcii fotografice, apar pe diosa stele, care niciodată n-au putut fi văzute nici cu cel mai mare

telescop. Acei care au introdus în astronomie, fotografia, au fost frații *Henry*, ajutați foarte mult de admiratul *Mouchez*, fostul director al observatorului din Paris. Acest din urma, entusiasm de succesele căpătate cu ajutorul fotografiei, convocă chiar la 1837 la Paris, pe toți directorii observatoarelor înseminate din lume, și făcu să se hotărască o colaborare comună pentru stabilirea hărții cerului. Astăzi toate observatoarele mari se servesc de telescopul fotografic.

Deutsche Mountschrift (Mart 1907). Prof. dr. *Theodor Schiemann* întrun studiu intitulat „Flota rusă în istorie” schițează dezvoltarea flotei rusești până la ultimul dezastru de la Tsushima.—Dacă facem abstracție de cele dintâi expediții maritime conduse de Waregi, se poate considera ca întemeietor al flotei rusești Petru I cel Mare, al patrulea împărat din familia Romanovilor. Cu toate greutățile inevitabile începuturilor și cu toate că are de luptat cu un popor deja mult înaintat în marină—Suedienii—Petru cel mare lasă Rusiei la moartea sa, o flotă compusă din 100 vase pe marea Caspică, 40 vase de linie, 10 fregate și 100 de vase mai mici pe marea Ballică. După moartea lui însă, până la suirea pe tron a Caterinei a II, flota rusească decade complet. Ea însăși spune, cu ocazia unei reviste navale din 1765: „Avem o mulțime de corăbii și matrozi, dar nici flotă, nici marinari”. Caterina a știut să atragă un număr mare de căpitani de marină engleji, care i-au condus flota, lăsind ca gloria să treacă asupra comandanților, numai de forină, Orlov și Spiridow. După moartea Caterinei, în timpul domniei lui Alexandru I, urmează pentru flotă o perioadă de descompunere. Împăratul dădea regulat sume colosale pentru reînnoirea flotei, dar toate aceste sume erau furate. Din furturile de bani se împărțeau toți, dela mi-

nistrul de marină până la cel din urma funcționar. Un exemplu: la 1828 marinarii străini observară cu mirare că vasele din port erau boite din nou, numai pe cile o lature; explicarea era simplă: împăratul voia să viziteze flota și fiindcă niciodată nu se urca pe vreun vas, ei numai o priveau de pe uscat, șeful statului-major al marinei, dăduse ordin să se vâpsească numai laturea întoarsă spre împărat; el realizase astfel pe contul său o economie de 6,591 ruble și 25 copeici. Cu venirea pe tron a lui Nicolai I lucrurile la început se schimbă, căci împăratul se interesează mai mult de flotă, dar mai târziu, își reiau cursul normal de neglijență și tâlhărie, continuând tot așa și sub domnia lui Alexandru II. Sub domniile lui Alexandru III și Nicolai II, are loc o activitate febrilă; de la 1885 până la 1904 se crează o flotă nouă, care după cum pare, prezenta cel mai bun material care se putea procura și cele mai bune echipaje pe care le avea Rusia. Izbucnește războiul cu Japonia și nimic nu corespunde așteptărilor: nici conducerea, nici materialul, nici echipajele; după o serie de înfringeri așa cum nici Spania n-a suferit, flota rusască este complet distrusă.

Sozialistische Monats-Hefte (Februar și Mart 1907). *Richard Calwer* în „Der 25 Ianuar” examinează pricinile înfringerii socialiştilor la ultimele alegeri. El respinge explicațiile presei oficiale a partidului, care aruncă vina pe puțină pricepere politică a maselor proletare și crede mai de grabă că tactica și politica partidului în ultimii ani, a fost aceea care a contribuit la slăbirea forței de atracțiune pe care o exercita mai înainte social-democrația, și anume din următoarele pricini. Social-democrația a neglijat să se ocupe cu situația specială a pieții muncii din diferite localități, și s-a mulțumit și la aceste ale-

geri, ca și la cele trecute, să intre în lupta electorală cu lozinca „Hungerwahlen”. Decît de la 1903 până la 1906, o ameliorare—oricît de mică—a avut loc în situația economică a populației muncitoare, și lozinca n-a prins. Apoi în chestiunea politicii vamale și comerciale, socialiștii au combătut din toate puterile politica protecționistă și au prevestit, exagerînd, o serie întregă de nenorociri care vor veni pe urma ei; în 1903, toate aceste prevestiri au fost crezute pe cuvînt, dar în 1906 alegătorul n-a putut să nu vadă, că numai prea puține din ele s-au adevărit și aceasta i-a inspirat neîncredere. Acelaș lucru se poate spune și despre politica colonială. Apoi încă o chestie, naționalismul: polemica dusă în contra guvernului și adversarilor, a dat de multe ori aparență de adevăr calomniilor dușmanilor, care afirmă că socialiștii preferă chiar și capitalismul străin față de adversarii germani. Nu puțin a contribuit deasemenea și faptul că de la 1903 încoace, partidul socialist și-a instrăinat în mare parte simpatiile intelectualilor, cari au văzut în congresul din Dresda, cura libertatea de gîndire este încătușată în partidul socialist. Decî „în depărtarea de realitate, în menținerea unor concepții care azi nu se mai potrivesc, într-o critică pur negativă și stearpă și totodată în lipsa unei activități practice și pozitive, văd eu, în rezumat, pricinile cele mai însemnate care au cauzat înfringerea social-democrației la 25 Ianuar” conchide Calwer.

Eduard Bernstein, Ce urmează din rezultatul alegerilor? Alegerile, zice B., au adus adesea surprize, și nu numai în Germania, ci și aiurea, iar pierderea celor 36 de mandate, nu e o așa de mare nenorocire pentru partidul socialist, pentru care nu lupta din parlament e cea mai importantă. Dar ceea ce nu-i tragic, e totuși serios și merită o adîncă meditație. Mai

Intai trebuie recunoscut că socialdemocrația a eșit învinsă din alegeri; e adevărat că a câștigat încă în ce privește numărul voturilor, dar câștigul, în orice raport, și absolut și relativ, e în urma ciștigurilor pe care socialiștii se deprinsese să le aibă în ultimele decenii. De îndată ce s-a pornit lupta electorală, s-a putut vedea că bucuria provocată de dizolvarea parlamentului fusese pripită; socialiștii se bizuiau pe niște formule, care, oricât ar fi de obișnuite în rindurile lor, nu influențează de loc judecata restului populației. „În toate întrunirile în care am vorbit, zice Bernstein, am avut sentimentul că am ținut un monolog, căci a vorbi numai înaintea partizanilor care gîndesc tot așa ca și mine, este a ținea un monolog”. Pricina care a făcut pe acei alegători neînregistrați în partide, să se ție departe de adunările socialiste, este că partidul, în ultimii ani, a pierdut mult din nîmbul său. Arest nîmb mai înainte, era mare; lînerimea, fără deosebire de clasă, se îngrămădea în rîndurile partidului socialist. În urmă însă veniră acele congrese care amintesc adunările medievale în care se condamnau erecții, veniră acele campanii de suspiciune prin ziare, care ajunseră de nesuferit chiar și pentru cei cu nervi destui de sănătoși, și ca urmare, curențul tînerimei slabi. Lovitura primită acum, poate fi considerată ca o fericire, căci slăbind credința în absoluta imunitate a partidului, va contribui la îndreptarea lucrurilor.

Eduard Bernstein. Lupta electorală și mandatul. Rezultatul alegerilor, zice B., trebuie considerat din două puncte de vedere: din punct de vedere pur aritmetic al numărului de voturi și mandate și din punct de vedere al dinamicii politico-psicologice. Din primul punct, rezultatul ultimelor alegeri, deși nu e mulțumitor, e to-

tuși suportabil; numărul de voturi socialiste, față de totalitatea alegătorilor, arată dela 1890 încoace următoarea dezvoltare: 1890—14,07%, 1893 până la 16,76%, 1898—18,47%, 1903 până la 24,03%, și 1907—24,24%. Dacă la 1903 nu ar fi avut loc o creștere neobișnuită, ci s-ar fi păstrat aceleași proporții de creștere ca și în anii precedenți, am fi avut 21%, cifră, față de care cifra din 1907 e încă mai mare decît ar fi trebuit să fie. În ce privește scaunle de deputați, partidul s-a scoborit dela 81 la 43, ceea ce înseamnă o scădere de 47%, scădere care n-a fost decît o singură dată întrecută, la 1887, cînd deputații socialiști au scăzut dela 24 la 11, adică 54%. Alegerile însă dela 1887, nu trebuie comparate cu acele de acum. De atunci însă, în mod statornic, numărul deputaților socialdemocrați a crescut, așa încît fracțiunea socialistă devenise o partidă parlamentară care lua parte la dezbatările din comisuni și putea puru urmarea să răspundă la speranțele pe care interesele a trei milioane de alegători și le puneau întrînsa. Scăderea bruscă care a avut loc acum, micșurează mult rolul parlamentar al partidului; aceasta nu trebuie negat, ci tocmai din potrivă trebuie accentuat, pentru că toate puterile să fie încordate spre îndreptarea lucrurilor.

Contemporary Review (Februarie, Martie London, — „Macedonia și neutralizarea Constantinopolului” datorit d-lui *Edwin Pears* conține un studiu amănunțit asupra situațiunii politice din peninsula balcanică. Cauzele tulburărilor permanente în această regiune sînt: neputința Turciei de a introduce reforme în Macedonia, și politica Rusiei, care nu reușește la aspirațiile ei de a stăpîni Constantinopolul. Față de altitudinea Rusiei, Austria nu poate rămîne indiferentă și caută să-și deschidă drumul spre Sa-

Ionie. Starea de liniște din sudul Dunării dăunează interesele statelor din peninsula: Turcia e silită să întretină permanent 80,000 soldați în Macedonia ceea ce reclamă un mare sacrificiu bănesc și de oameni; celelalte state stau în o continuă înordare de defensivă, ceea ce le împiedică dezvoltarea pașnică. E clar că Rusia și cu Austria n-au interesul să dorească liniște în peninsula balcanică; prin tratatul secret din 1897 aceste două puteri s-au înțeles în privința Serbiei și Bulgariei. Prin acest tratat Serbia trebuie să sufere numai influența Austriei iar Bulgaria numai a Rusiei. Iată pași făcuți de aceste puteri în peninsula balcanică în bună înțelegere; liniștea din Macedonia și slăbiciunea Turciei va înlesni mersul spre sud al acestor Puteri. Dar Rusia se înșală când crede că-și va realiza visul alimentând necentenit focul în Balcani. Bulgaria, mulțumită lui Stambuloff și Stoiloff, azi nu mai poate fi rusofilă; ea împreună cu România ar putea ridica cel puțin 500,000 soldați bine înarmați împotriva Rusiei. Apoi, Austria nu poate consimți ca Rusia să cuprindă Constantinopol; ar trebui ca Rusia să cuprindă întâi Viena și apoi Constantinopol. Dar presupunând chiar că Rusia ar avea puterea să sfărme și pe Austria, se poate oare admite că Germania nu va interveni în favoarea Austriei? Rusia trebuie să se convingă că înaintarea spre Constantinopol ar angaja-o în un război din care ar fi imposibil să nu iasă învinsă. Datoria Puterilor europene în cazul de față e să garanteze Rusiei imposibilitatea de a cuprinde Constantinopol, și atunci Rusia renunțând la aspirațiile ei, statele balcanice vor intra în o perioadă de liniște. Cea mai înșămnată măsură, care ar trebui luată în un congres prin inițiativa Angliei, ar fi garantarea de către marele Puteri a neutralității unei zone în jurul Cons-

tantinopolului, zona trebuind să cuprindă în ea Bosforul și Dardanelele. Această neutralizare a Constantinopolului va aduce liniște în Balcani prin rezignarea Rusiei.

Camera Lorzilor. Anglia trece azi prin o criză politică înșămnată: un duel s-a încins dela venirea partidului liberal la guverno, între *Camera Lorzilor* și *Camera Comunelor*. Prin prerogativele constituționale ce le are, Camera Lorzilor vădărnicește orice pas făcut de partidul liberal spre democratizarea Angliei. Partidul liberal are un program de realizat și nu poate sta în capul Statului decit prin realizarea lui, însă acest program democratic nu-l poate realiza din cauza opunerii reacționarilor din *Camera Lorzilor*. Partidul liberal, care conduce azi Anglia, e pus în alternativa: ori de a se retrage dela cirna statului—calificându-se ast-fel singur de nepuțincios și perzindu-și prestigiul pentru totdeauna—ori de a căuta prin vreun mijloc de a limita dreptul de veto al *Camerei Lorzilor*. În privința modalității de a limita puterea *Camerei Lorzilor* circulă mai multe păreri: *Lordul Stanley of Alderley* propune a reduce dreptul de veto al acestei Camere numai la o sesiune; așa că un proiect respins de *Camera Lorzilor*, în o sesiune, se poate întoarce din nou la *Camera Comunelor* în a doua sesiune și dacă va fi admis nu va mai fi nevoie de a trece din nou prin *Camera Lorzilor*.—D. *Corrie Grant* propune un alt procedeu: proiectele, care au fost votate de *Camera Comunelor* și respinse de *Camera Lorzilor*, să fie votate din nou în un congres compus din cele două Camere adunate la un loc. Asupra modalității de a mărgini puterea reacționarilor concentrați în *Camera Lorzilor* sînt păreri deosebite, principiul însă de a limita puterea acestei Camere e admis de o majoritate din ce în ce mai mare.

North American Review, (Februarie, New-York).—D. *William Dorsey Jelks*, fost guvernator în Albania, —*Gravitatea chestiei Negrilor*—discută chestia atât de importantă pentru statele sudice ale Americii. Autorul insistând asupra neegalității sociale între Albi și Negri, prevede că și peste două generații Albi vor continua să aibă aceeași repulzie și instinct de separație de Negri. Albi refuză a contracta căsătorii cu Negrii, legea separației între aceste două rase e în singur. Albi refuză să meargă în aceeași trăsură, să doarmă în același hotel, să mince la aceeași masă, să învețe la aceeași școală cu Negrii. În asemenea împrejurări, egalitate politică de fapt nu poate exista între locuitorii statelor de sud; ar fi mult mai bine dacă aceste rase ar putea fi separate în state deosebite. Cu toate aceste probleme rămâne: de oarece aceste două rase trăiesc la un loc, ele trebuie să ajungă la o înțelegere între ele. Apro-

pierea între rase nu se va putea face decât prin o educație sistematică și îndelungată prin Școală și Biserică. Până acum nici Școala nici Biserica nu și-a făcut datoria față de Negri. Remediul stă în funcționarea sinceră și corectă a acestor două instituții de educație. Autorul e de părere că personalul didactic la școlile Negrilor să fie recrutat dintre Albi din sud, singurii care sînt în stare să priceapă caracterul Negrilor. Această campanie de educație e singurul remediu sigur deși nu va putea da rezultate decât după mulți ani de muncă; toate celelalte remedii propuse sînt numai niște paliative parțiale.

Review of Reviews, (Februarie, London).—D. W. T. *Stead* face o dare de seamă despre părerile diferiților oameni însemnați din diferitele țări, prin care de curînd a călătorit ca propagandist al păcii, asupra unei *Conferinței a Păcii*.